

**Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite og militærkomiteen
Fellesmøte torsdag den 4. juni 1953 kl. 10 i Lagtingsalen**

Møtet ble ledet av utenrikskomiteens formann: Finn Moe.

D a g s o r d e n :

1. Fortsatt behandling av forsvarsministerens redegjørelse for kommandoordningen.
2. Fortsatt behandling av redegjørelsen for det siste møte i A-paktens råd.

Av komiteens medlemmer var følgende til stede: Hambro, Konrad Knudsen, Klippenvåg, Finn Moe, Sven Nielsen, Gerhardsen, Selvik, Johan Wiik, Skrondal, Lavik, Valen, Natvig Pedersen, Smitt Ingebretsen, Friis, Wright, Strøm og Hognestad, Kjøs, Watnebryn, Christiansen, Hernæs, Helland, Sunde, Ryen, Gundersen, Fredriksfryd og Johan Andersen.

Av Regjeringens medlemmer var til stede:

Statsminister Torp, utenriksminister Lange og forsvarsminister Langhelle.

Formannen: Statsrådene vil gjerne at følgende embetsmenn skal få være til stede: fra Utenriksdepartementet: statssekretær Jens Boyesen, ambassadør Arne Skaug og sekretær Knut Aars, fra Forsvarsdepartementet: statssekretær Brunvand, ekspedisjonssjef Sivert Nielsen og admiral Storheil. Er det noen innvending mot det?

Hambro: Nei, tvertimot, jeg ville kanskje snarere ha bedt om å få et par flere. Jeg synes vi burde ha admiralstabssjefen og muligens også general Ole Berg. Vi fortsetter jo en debatt om spørsmål hvor vi muligens skulle ønske å stille spørsmål til dem, og hvor det i all fall kunne være nyttig for de høye militære herrer å høre et sivilt, borgerlig ord.

Statsråd Langhelle: De er begge opptatt i møter, men jeg skal tilkalle dem. Det har jo ellers vært klaget over at vi har hatt for mange embetsmenn her.

S a k n r . 1 .

Fortsatt behandling av forsvarsministerens redegjørelse for kommandoordningen.

(Referat fra møtet under denne sak er unntatt offentlighet).

S a k n r . 2

Fortsatt behandling av redegjørelsen for det siste møte i A-paktens råd.

Formannen: Denne redegjørelse ble gitt av forsvarsministeren, fordi utenriksministeren var fraværende, men i dette møte er jo utenriksministeren til stede.

Forlanger noen ordet til denne redegjørelsen?

Hambro: Der ble i det møte hvor man drøftet dette ytre ønske om eventuelt å få utenriksministeren til å gi i en kort og konsentrert form sine inntrykk fra oppholdet i Bonn og eventuelt fra samtaler med myndighetene der, for såvidt det hadde noen interesse for den sak vi skulle behandle.

Utenriksminister Lange: Mitt besøk i Bonn hadde i utpreget grad karakter av en høflighetsvisitt, men jeg hadde under denne høflighetsvisitten både samtaler med medlemmer av den sittende regjering og en meget lang samtale med en gruppe av de ledende medlemmer av det største opposisjonspartiet, det tyske sosialdemokratiske parti. Det vi drøftet, var på den ene siden hva man skulle legge i de nye signaler som var kommet fra russisk side, og på den andre siden problemet om tysk deltagelse i fellesforsvaret av Europa.

Hvor det gjaldt det første spørsmålet, var man både på regjerings- og opposisjonshold i Bonn enig i den grunnbetragtning som også gikk gjennom drøftelsene under Atlanterhavspakt-rådsmøtet i Paris, at der ennå ikke fra russisk side var skjedd ting som tillot å trekke noen slutninger om at russisk utenrikspolitikks mer langsiktige mål var endret. Men man var også enig om at i det monn de nye signalene ga uttrykk for ønske om ihvertfall å komme til drøfting av enkelte av de uløste stridsspørsmål, burde man forsøke å komme fram til slike drøftinger.

Hvor det gjelder problemet om tysk deltagelse i forsvaret av Europa, er jo den tyske regjeringens standpunkt vel kjent: den arbeider for å få ratifisert traktaten om det europeiske forsvarsfellesskap. Kort etter mitt besøk der nede passertes jo en av de vanskeligste etapper i så måte, da forbundsrådet ga sin tilslutning til ratifikasjon. Det som nå gjenstår, er forfatningsdomstolens vurdering av de rent konstitusjonelle forhold, og det vil sikkert at adskillig tid ennå før det foreligger en uttalelse fra forfatningsdomstolen. Sosialdemokratene markerte under den samtalen jeg hadde med dem, sitt standpunkt derhen – i samsvar forøvrig med det som sosialdemokratenes fører, Ollenhauer, hadde sagt under tredje gangs behandling av traktatkomplekset i forbundsdagen, at de prinsipielt er tilhengere av tysk deltagelse i det felles europeiske forsvar, men de er ikke enige i at det skal skje i de former som er fastlagt i traktatkomplekset. De vil ha tatt problemet på nytt grunnlag. Men de sa samtidig, at hvis nå dette traktatkomplekset *blir* ratifisert i samsvar med den gjeldende tyske forfatning, vil de bøye seg for den avgjørelse, de vil respektere de

forpliktelser som da er inngått fra tysk side, men fortsatt arbeide for å få tatt avtalekomplekset opp til revisjon så fort som det på noen måte måtte være mulig.

Det er det jeg ganske kort kan si om de samtalene jeg hadde i Bonn.

Friis: I betraktning av de meldinger som er kommet i avisene og delvis også offisielt, hadde jeg ønsket at man hadde fått en noe mer detaljert fremstilling av hele besøket i Bonn. Men jeg finner det nokså vanskelig å diskutere det spørsmålet isolert fra det forutgående NATO-møte, og jeg ville derfor helst sett at vi fikk utenriksministerens redegjørelse fra NATO-møtet først, og at vi deretter fikk anledning til å diskutere de ting som kom fram under Bonn-besøket. Det var jo den merkelighet ved den resolusjon som ble fattet på NATO-møtet, at det kom i danske aviser – særlig i Information – meget detaljerte meldinger om hva det var foregått der, og den resolusjon som ble fattet på NATO-møtet, kom også offisielt i New York Times, men det kom ikke noe i de norske aviser. Den store resolusjon i 8 punkter, nei det er flere: 9, 10, 11 punkter – som ble fattet der, kunne jo også vært offentliggjort i *vår* presse, så vi hadde sett den stilling som ble tatt fra norsk side.

Det som for meg var den store skuffelse, var at det som utenriksministeren der gikk med på, syntes å stemme særdeles dårlig med det han hadde sagt i denne komite før møtet, og som jeg siterte tidligere i forbindelse med militærspørsmålene. På NATO-møtet var jo innstillingen, å dømme etter resolusjonen, en betydelig annen enn den som vi hadde inntrykk av at utenriksministeren ville gå inn for da han ga sin forhåndsredegjørelse før han reiste til NATO-møtet. I NATO-resolusjonen heter det at det faktisk ikke har foregått noen forandringer i den grunnleggende situasjon, og at man bare i den grad som disse forandringer fra russisk side ville komme til uttrykk i handling, ville være innstillet på forhandling, mens derimot utenriksministeren på forhånd hadde sagt at tidspunktet nå var kommet til å gå mer aktivt inn for forhandling.

Dessuten kom der også i denne NATO-resolusjonen et avsnitt om Indo-China, som, selv om det etter hvert var blitt forsiktigere formet enn det fra begynnelsen av var krevet at det skulle bli, allikevel inneholdt en reell, iallfall moralsk, tilslutning til kolonikrigen i Indo-China, og det syntes jeg også stemte lite med det utenriksministeren hadde sagt oss på forhånd og jeg følte det derfor som noe av en skuffelse. Det sto jo der at – ja, man konstaterte bare at situasjonen i Indo-China hadde økt Frankrikes byrder i kampen mot aggresjonen, men den oppfatning som der ble gjort gjeldende, syntes i all fall jeg stemte svært dårlig med den oppfatning som det sosialistiske parti også i Frankrike og senere aviser i England som «New Statesman» hadde gitt uttrykk for, og jeg hadde ventet at utenriksministeren på NATO-møtet hadde tatt en mer aktiv, mer selvstendig norsk holdning i disse spørsmål, som viste at man virkelig også mente at nå var tidspunktet kommet også for vårt land til å tre mer aktivt fram i fredsforhandlingene eller i forhandlinger på firemaktsplan enn det ble gjort i resolusjonen. I den innstilling fra utenrikskomiteen som vi har fått utlevert, står det jo også at en må i fremtiden ha sikkerhet for en saksbehandling som gjør det mulig på forhånd å legge saker av denne art fram for de ansvarlige organer i hvert enkelt medlemsland, og det

står videre at komiteen er enig i utenriksministerens uttalelse om at vår representasjon i Rådet ikke må komme i en tilsvarende situasjon en gang til. – Det er dette punktet jeg gjerne ville ha en nærmere redegjørelse for fra utenriksministerens side – om det er så at han ikke en gang til tross alt har stilt oss i den samme situasjon.

Formannen: Før jeg gir ordet til utenriksministeren, vil jeg bare gjøre oppmerksom på, siden hr. Friis nevnte det i begynnelsen av sitt innlegg, at vi har jo fått en ganske utførlig redegjørelse for A-paktmøtet, som ligger utlagt på Stortingets kontor.

Friis: Vi har fått en forhåndsredegjørelse før utenriksministeren reiste.

Formannen: Vi har fått en redegjørelse fra forsvarsministeren.

Friis: Ja, fra forsvarsministeren, ja, det er riktig, men den anser jeg ikke som tilfredsstillende.

Formannen: Jeg tror ikke utenriksministeren kan si noe vesentlig mer enn det forsvarsministeren har sagt.

Utenriksminister Lange: I tilslutning til formannen vil jeg gjerne bare si at den del av forsvarsministerens redegjørelse som omhandlet de politiske sakene på Rådsmøtet i Paris, var utarbeidet av meg og sendt med forsvarsministeren hjem forat denne komite så raskt som mulig skulle få et samlet bilde av det som var foregått, og jeg har ikke noe å tilføye i redegjørelses form til den oversikt som da ble gitt eller til den redegjørelse som nå foreligger i form av en stortingsmelding, og, som forat den skal kunne behandles så raskt som mulig og at ikke trykningen skulle volde forsinkelse, er blitt stensilert.

Jeg vil gjerne til hr. Friis si at jeg trodde det var nokså klart at i alt organisasjonsliv, enten det er nasjonalt eller internasjonalt, skjernes der mellom resolusjoner og kommunikeer. Der ble på rådsmøtet i Paris nå ikke vedtatt noen resolusjon om disse ting. Der ble avfattet et kommunike som gjennomgikk de saker som hadde vært til behandling på møtet. Vi sto for så vidt overhodet ikke overfor den situasjon at der skulle vedtas en resolusjon, f.eks. om Indo-China, og den henvisningen til det som på det tidspunkt var under utvikling i Indo-China, er jo i dette kommunike tatt med utelukkende til belysning av den internasjonale situasjon. Den norske delegasjon arbeidet i redaksjonskomiteen meget energisk nettopp for at det skulle få den form og ikke komme inn som en selvstendig meningstilkjennegivelse om ting eller avstandstagen fra noe av det som skjedde der. Hvis man leser kommunikeet, vil man se at det har ganske tydelig denne form av en eksemplifikasjon til belysning av hele usikkerheten i den internasjonale situasjon. Jeg syntes ikke der var noen grunn til at jeg skulle motsette meg at det ble med,

fordi det som skjer i Indo-China, er et vesentlig trekk i bildet og gjør hele situasjonen usikker.

Hvor det ellers gjelder min opptreden for å fremholde de norske synsmåtene, forstår jeg på forsvarsministeren at han under sin redegjørelse leste opp in extenso det innlegg som ble holdt fra norsk side, og jeg tror ikke noen vil kunne påvise noen motsetning, eller noen avvikelse en gang, når det gjelder det jeg sa i det innlegget – som altså ble referert i sin helhet og som kan leses om igjen i det referat som er utlagt på Stortingets kontor – og det jeg på forhånd hadde sagt i denne komite at jeg ville hevde som norsk standpunkt på møtet. Jeg vil utfordre hr. Friis til å påvise noe slikt. Jeg kan med min beste vilje ikke se at det forekommer på noe punkt. Men som det alltid går på slike møter, kan man jo ikke vente at man når helt fram med sine synsmåter. Men jeg synes at i dette kommunikeet som forøvrig, det vil jeg innskyte, har stått offentliggjort i norsk presse og som ble tilstillet de norske journalister in extenso og som de norske journalister telegraferte hjem til sine aviser og som avisene har tatt inn, ikke helt ut, men hovedavsnittene av, og som har stått med sperret trykk i Arbeiderbladet – jeg synes at i dette kommunikeet kommer det grunnsynspunkt til uttrykk:

«I den utstrekning det blir bevist ved det som skjer at disse

begivenheter representerer virkelige forsøk på å minske den internasjonale spenning, vil de bli hilst velkommen av medlemsstatenes regjeringer hvis politikk alltid har vært å utnytte enhver mulighet for verdensfred.»

Det er altså en betinget optimisme, og det var den betingede optimisme jeg også ga uttrykk for i min forhåndsredegjørelse i komiteen.

Kommunikeet går så videre til å si at rådet fant «at det ennå ikke var skjedd noen virkelig forandring i den fundamentale trusel mot de frie folks sikkerhet.» Det tror jeg er en setning som man fullt ut kan stå ved, og det er en konstatering som fører til den logiske slutning at det ennå intet er skjedd som kan gjøre det forsvarlig å slakke av i arbeidet med å bygge opp det minstemål av fellesforsvar som vi er i ferd med å bygge opp.

Begge disse to hovedpunktene hvor det gjelder den aktuelle situasjon med hensyn til forhandlingsmulighetene gir for så vidt uttrykk for en vurdering som jeg synes vi kan akseptere som en realistisk vurdering. – Jeg tror ikke jeg har noe å føye til utover dette.

Siden hr. Friis snakket om at vi skulle vise en mer aktiv opptreden, kan jeg jo her si at vi har gjennom vår delegasjon i New York opptrådt meget aktivt i relasjon til den situasjon hvor vi har noen muligheter for å øve noen direkte påvirkning, nemlig Koreaforhandlingene. I de underhåndsdrøftelser som har foregått delegasjonene imellom der, har den norske delegasjon etter instruks meget aktivt støttet det britiske og det indiske syn i forhold til den amerikanske forhandlingsledelse. Vi har for så vidt i den monn vi har kunnet det, medvirket til den omlegning som der har funnet sted, og som har ført til det siste forhandlingsforslag som vi jo i det lengste får håpe vil bli godtatt av Nord-Hærens representanter.

Friis: Jeg må innrømme at jeg ikke har vært oppmerksom på den forskjell mellom et kommuniqué og en resolusjon som utenriksministeren hevder at der er. Den forskjell forekommer i allfall oss alminnelige folk å være meget svak. Der sendes ut et kommuniqué om hva som er foregått, og der heter det at det ikke er foregått noen forandringer i den fundamentale trusel mot de frie folks sikkerhet, og at det nyeste eksempel på dette er utvidelsen av fiendtlighetene i Laos, og at denne alvorlige utvikling har økt Frankrikes byrder i kampen mot aggresjonen og har skapt store bekymringer hos andre medlemsstaters regjeringer.

Det første blad som kommenterte dette møte, var det danske «Information», hvor det ble opplyst – som alle visste – at den danske utenriksminister ikke var til stede eller ikke kunne være til stede på møtet, at det var den danske ambassadør som da tok ledelsen, og som hadde fått redusert de første forslag til resolusjon litt ned, som altså dette kommuniqué ga uttrykk for. Men hele affæren, når den da kom i sammenheng også med utenriksministerens reise til Bonn – som jeg i allfall ikke forstår at det kunne være noen nødvendighet for – og hans uttalelser der, som for dem som leste avisreferatene – jeg leste mange, i forskjellige aviser – syntes å inneholde en kritikk over det tyske sosialdemokratis holdning og en tilslutning til forbundskansler Adenauers standpunkt i saken, vakte i hvertfall i danske aviser, men også i det norske ungdomsblad «Fritt Slag», en umiddelbar reaksjon. Det er sant at det senere ble opplyst at det var en feil at kommunikeet ikke hadde stått i norske aviser – det har stått i Arbeiderbladet. Men denne følelsen fortsatte i all fall hos alle oss, både omkring «Fritt Slag» og i andre grupper, at den norske utenriksminister her hadde reist til Bonn på en såkalt høflighetsvisitt, men som for alle måtte fortone seg som atskillig mer enn en høflighetsvisitt, og at han der hadde tatt et standpunkt som gikk ut på å støtte den franske regjeringens holdning i Indo-China, som ingen av oss kan godkjenne, og som jeg fremdeles holder på at det ville være riktigere fra norsk side å uttale en kritikk av, og henstille til den franske regjering snarest mulig å få slutt på krigen i Indo-China – istedenfor å være med på å sende ut et kommuniqué av i all fall en slik art at det hos store deler av den norske befolkning ble oppfattet på en muligens noe skjev måte, men i all fall på en slik måte at det ville være meget på sin plass å ha gitt en nærmere offentlig norsk redegjøring for det.

Utenriksminister Lange: I motsetning til hva som av og til skjer i land vi samarbeider med, har ikke vi for skikk å gå til avisene og fortelle hvor det er vi har ydet vår innsats og på hvilket tidspunkt, og tillegge oss æren av de resultater som er nådd.

Hvor det gjelder dette kommuniqué, var allerede innsatsen fra vår side gjort i redaksjonskomiteen, før det overhodet var spørsmål om å tale i Rådet. I Rådet, da vi skulle diskutere linjene for kommunikeet der, kom så den danske ambassadør og sa at han hadde uttrykkelig instruks om å ta dette opp også i fullt rådsmøte, og da sa jeg selvfølgelig: Når De har instruks om det, kommer jeg også fra norsk side til å slutte meg til Deres understrekning av at dette ikke må oppfattes som noen tilslutning til den franske politikk eller som noen utvidelse av våre forpliktelser utover det

geografiske område som Atlanterhavspakten omfatter. – Og en slik erklæring avga jeg i tilslutning til den han hadde avgitt fra dansk side, så vi opptrådte helt på samme linje der. Men jeg tror jeg uten å skryte kan si at det var den norske delegasjons innsats i redaksjonskomiteen som fikk henvisningen til Indo-China plasert som den eksemplifikasjon det står her som.

Hvor det gjelder reisen til Bonn og det jeg der uttalte, så er det jo interessant at hr. Friis føler seg fornærmet på det tyske sosialdemokratis vegne, mens det tyske sosialdemokratis ledelse slett ikke følte seg fornærmet, for vi hadde en meget hyggelig samtale etter at jeg hadde uttalt dette som hr. Friis kritiserer. Og det er jo ikke noe nytt jeg der har uttalt, vi har jo fra norsk side tatt det standpunkt om og om igjen, og det har vært gitt uttrykk for det på møter i Atlanterhavspaktens Råd, i tilslutning til kommunikeer eller resolusjoner der. Vi hadde sist gitt vår tilslutning til det ved i dette kommunike å gå med på det avsnitt som sier at «Rådet mente at det var av avgjørende betydning at medlemsregjeringene fortsetter å utvikle det frie Atlanterhavssamfunn inklusive et europeisk forsvarssamfunn» - og det var jo kjent for alle på forhånd at jeg hadde det standpunktet. Det som førte til at jeg overhodet uttalte meg offentlig om det, var at en sosialdemokratisk korrespondent på en pressekonferanse spurte meg om dette var det norske standpunkt, og jeg bekreftet da det. Og dette med at vi gjerne også tenker oss at utviklingen må føre til tysk medlemskap i Atlanterhavspakten, det faller jo nærmere i tråd med det tyske sosialdemokratiske standpunkt, enn det gjør det med forbundskanslerens, og det var fordi de tyske sosialdemokrater var interessert i at også det synspunkt skulle komme fram, at dette spørsmål ble stilt, og jeg fant det da riktig å svare på det.

Formannen: Jeg vil gjerne bare si et par ord for det første til dette om Indo-China, hvor jeg må erklære meg helt enig med utenriksministeren, for det som står i kommunikeet er bare det man på fransk kaller for en «constatation de fait», en konstatering av faktum. Der står at det nyeste eksempel på dette er utvidelsen av fientlighetene i Laos, og at denne alvorlige utvikling har økt Frankrikes byrder i kampen mot aggresjonen, og har skapt stor bekymring hos andre medlemsstaters regjeringer. – Det er alt sammen fakta som vel ingen kan benekte, så at utenriksministeren her skulle ha gått noe utover de retningslinjer som han selv la opp da vi tidligere hadde Indo-China til behandling, det kan jeg ikke på noen måte se.

Selvsagt – det indokinesiske spørsmål er et overordentlig komplisert spørsmål, og skulle man gå i dybden her, ville kommunikeet måtte trenge mange sider til å beskrive situasjonen. Men all den stund man ikke kan gjøre det, så synes jeg i all fall at det som sies her, er noe som man ikke kan benekte. Det gis jo her ingen tilslutning og det tas ikke avstand eller noe i den genre.

Med hensyn til reisen til Bonn vil jeg også si som utenriksministeren, at det er nå engang det standpunkt vi har tatt, at vi har gått inn for en Europa-hær. Det som har vært diskutert, har vært spørsmålet om vår egen stilling. Der er mange av oss som ikke synes at Europa-hæren, slik som den foreligger, er den beste løsning på spørsmålet om et europeisk forsvarsfellesskap, og der er de av oss som tviler sterkt

på at den noensinne blir til virkelighet på de premisser som er lagt, og at man kanskje burde seg se om etter alternativer. Men man kan ikke bebreide utenriksministeren at han sier det som jo er det norske standpunkt i denne sak.

Og med hensyn til selve besøket i Bonn må jeg si, som jeg tror jeg har hatt anledning til å si før, at all den stund vi ikke kan utrydde det tyske folk fra jordens overflate, all den stund vi er ganske klar over at det tyske folk allerede er i ferd med å spille den dominerende rolle på det europeiske fastland, tror jeg vi har en interesse av å styrke de demokratiske krefter i dette land. Og man kan jo mene om Adenauer hva man vil, men jeg tror ikke man kan nekte at han er vestlig orientert og en demokrat. Jeg tror man skal være overordentlig forsiktig med å gi det tyske folk et inntrykk av at det er isolert. Nettopp de demokratiske krefter der skal man ikke gi inntrykk av at de ikke har noen forbindelse med demokratiske krefter i andre land.

På de premisser synes jeg det var riktig av utenriksministeren å foreta dette besøk i Bonn.

Til slutt vil jeg nevne bare to ting. Det ene går jeg ut fra blir gjort eller kanskje allerede er gjort. Jeg mener at medlemmene av A-pakten må ha et rimelig krav på å bli orientert om et eventuelt opplegg til Bermudakonferansen og om Bermudakonferansens resultater, og hvis den skulle føre til noen firemaktskonferanse, at A-paktens medlemsstater også blir orientert om opplegget til firemaktskonferansen. Det behøver ikke skje ved noe stort møte i A-paktens råd, av disse svære møtene, men på en eller annen måte må man kunne fremheve at de ting som avgjøres her, er av så vital betydning for alle medlemmer av A-pakten, at vi gjerne vil få i all fall tilkjennegi vår mening enten de vil ta hensyn til den eller ikke.

Så vil jeg få nevne et spørsmål som kanskje ligger litt utenom rammen her. Det er spørsmålet om parlamentarisk kontroll med det internasjonale samarbeid, og i dette tilfelle altså med A-pakten. Nå kan det jo selvsagt ikke bli tale om noen egentlig parlamentarisk kontroll, for den kan jo ikke foregå på annen måte enn at de respektive regjeringer forelegger sakene for sine parlamenter. Men jeg tror det ville være overordentlig hensiktsmessig om man her kunne finne fram til en ordning hvorved parlamentsrepresentantene kunne bli noe nærmere knyttet til arbeidet og bedre orientert om arbeidet. Jeg sier det fordi vi nettopp hadde et eksempel på det, idet den norske delegasjon til Europa-rådet, sammen med to medlemmer av militærkomiteen avla et besøk i Paris. Jeg tror at den orientering man der fikk om hele arbeidet i A-pakten, var overordentlig nyttig. Så kunne man her nå fram til faste former for et slikt parlamentarisk medarbeiderskap, om jeg så måtte si, i A-pakten, så tror jeg det ville være en overordentlig stor fordel.

Utenriksminister Lange: Det er ganske klart at alle vi som er medlemmer av Atlanterhavs-pakten, er sterkt interessert i både forberedelsene til og resultatet av Bermudamøtet. Saken har allerede vært oppe i det organ som vi har for konsultasjoner, i Atlanterhavspaktens faste råd, hvor det fra generalsekretærens side har vært direkte spurt om å få en slik redegjørelse og understreket den interesse som alle land har av å bli orientert. Men ennå føler de land som holder på å forberede

Bermuda-møtet, seg ikke ferdige til å redegjøre for sitt syn, men at det vil komme, tror jeg man uten videre kan gå ut fra. Og da vil det altså i den mon vi har synsmåter å gjøre gjeldende, bli anledning til gjennom vår faste representant i rådet å gi uttrykk for vårt syn.

Hvor det gjelder å finne fram til former for deltagelse av medlemmer av de parlamentariske forsamlinger i Atlanterhavspaktens arbeide, har vi på norsk side hatt den saken oppe på et par av de tidligere rådsmøter. Og det viser seg at det nå etter hvert arbeider seg fram en økende interesse for å finne former for en slik medvirkning. Hvis vi nå reiser saken igjen, og vi har tenkt at vi etter drøftingene her og eventuelt en debatt i Stortinget om meldingen fra de to siste rådsmøter, skal ta et initiativ i det faste råd, så tror jeg at det initiativ burde gå ut på at man foreslår at det engang om året holdes en informatorisk parlamentarisk konferanse.

Jeg tror ikke det vil være mulig å få tilslutning for en tanke som vi var inne på, nemlig å ha delegasjoner til selve rådsmøtet med et parlamentarisk innslag, slik som man har det til de Forente Nasjoners generalforsamling fra de nordiske lands side i ethvert fall. Derimot tror jeg at hvis man legger det an som informatoriske møter kort tid etter de årlige hovedmøter om høsten, da vil det være mulig å finne tilslutning for det. Og jeg tror at et slikt informatorisk møte hvor da representanter for nasjonalforsamlingene kunne komme til hovedsetet i Paris og bli detaljert orientert om forhandlingene på rådets møter, ville kunne ha sin store betydning.

Hvis det er tilslutning for det her i komiteen, og særlig hvis det kunne bli gitt uttrykk for tilslutning til det også i en debatt i Stortinget, vil det være en god bakgrunn for et slikt initiativ i det faste råd.

Selvik: Jeg har lest denne redegjørelse både med en interesse og en viss tilfredshet. Det gjelder både de rent diplomatiske overlegninger og den rent militære målsetting som ble behandlet. Jeg har spesielt lest utenriksministerens innlegg med interesse. Det er naturligvis riktig som han gjør oppmerksom på, at det gjør seg gjeldende i folkene en viss forventning etter den russiske omlegging av sin politikk, men jeg ville ha ansett det meget betenkelig om utenriksministermøtet hadde øket denne forventning på en måte som ikke der var dekning for i realitetene. Det viktigste er å kunne utnytte de muligheter som måtte finnes for å komme til en forståelse med russerne, slik som utenriksministeren har sagt det, at vi på det nåværende tidspunkt ikke må si noe eller gjøre noe som kan virke provoserende eller skyve igjen dører, som kanskje nettopp nå holder på å åpnes. Vi kunne kanskje ha ønsket at kommunikeet hadde vært anderledes når det gjelder Indo-China og den fortvilte stilling der borte, men på bakgrunn av det som nettopp da var i ferd med å utvikle seg, det kommunistiske angrep på Laos, har ikke jeg noe å bemerke til den formulering som det punkt fikk. Det var jo et av de spørsmålsteget som reiste seg da, om man kunne regne med at det lå alvor bak avspenningsmanøvreren eller om ikke avspenningen på et punkt kanskje skulle utnyttes til framstøt på andre punkter.

Når det gjelder den militære målsetting, så vet jeg ikke hva jeg skal karakterisere som det viktigste. Når det gjelder den del av infrastrukturprogrammet som ble vedtatt, kan jeg ikke forstå at det ville ha vært forsvarlig hverken fra

politisk eller militært synspunkt å ha stoppet eller redusert det arbeid i noen større utstrekning. Det ville vel ha vært å gi russerne innrømmelser på forskudd uten noen motytelse fra deres side.

Vi har naturligvis spesielt etter Lisboa-møtet hatt en følelse av at vi holdt på å bli lesset ned av militære byrder, som vi ikke kunne greie. Og det er naturligvis situasjonen fremdeles at det var ingen ting vi mer skulle ønske enn å lesse noe av byrdene av oss. Men det må jo være et reelt grunnlag for det, og jeg tror vi må se tiden og utviklingen an før vi kan gjøre oss håp om å kunne skjære ned slik at det virkelig monner.

Den ting at den ikke ble kunngjort den nye militære målsetting, tror jeg var klokt og riktig, og spesielt synes jeg det er grunn til å glede seg over at man nå vurderer situasjonen slik at man kanskje er kommet bort fra disse krisesituasjoner som man fryktet i 1951, 1952 og i 1953 og at ekstra anstrengelser var nødvendig for å kunne møte en kritisk situasjon som man med større eller mindre sannsynlighet kunne regne med ville oppstå da og da. Jeg synes det er et vesentlig lys-punkt at man nå kan tenke seg at man er kommet et stykke videre så slike situasjoner ikke er så aktuelle som de har vært før. Det er like stor grunn til å glede seg over det, enten man tar det som et uttrykk for at faren nå er mindre på grunn av de tegn til omslag i russisk politikk som man synes å se, eller man tar det som et uttrykk for at nå er selve A-pakten, de militære styrker på vår side, blitt så store at vi kan føle oss litt mer trygge. Det er også grunn til å notere med tilfredshet den erkjennelse som gjør seg mer og mer gjeldende, at man ikke må ta på seg større militære byrder enn en kan føre fram økonomisk.

Alt i alt finner jeg etter å ha studert dette dokument, at en kan ta det til etterretning med en viss lettelse og tilfredshet.

Valen: Eg skal ikkje koma inn på mange spørsmål. Eg vil berre til det som formannen var inne på og det som utanriksministeren nemnde om parlamentarisk kontroll i samanheng med A-paktsamarbeidet, gjerne få seia nokre få ord.

Eg meiner dette er eit sers viktig spørsmål, det er sers viktig på lengre sikt for å få samarbeidet innan A-pakta verkeleg vidfemnande og verdfullt, ikkje berre når det gjeld forsvaret, men òg når det gjeld dei andre sidene, økonomisk og kulturelt samarbeid. Der trur eg det vil vera overlag verdfullt. Det er også klårt at for dei næraste oppgåvene har det sikkert stort verd at folk frå parlamenta, ikkje berre regjeringane, har høve til å bli meir kjende med dei spørsmål som der er oppe, få dei nærare inn på livet.

Eg har òg skjøna det slik at eit norsk initiativ etter kvart som tida har gått, har større von om å vinna fram. Men det er sjølvsagt sers viktig korleis dette arbeidet blir lagt opp. Utanriksministeren nemnde der reint informatoriske møte, og det kan godt henda at ein er nøydd til å ta det på den måten. Men eg vil då seia at dersom det skal bli berre på den måten, at ein delegasjon frå dei ymse land kjem ned der og har eit møte med generalsekretæren og staben hans for å få informasjon om det som har gått føre seg, ville det likevel på lengre sikt vera lite fullnøggjande.

Å få eit fellesmøte med delegasjonar frå fleire land er kanskje eit steg for langt til å byrja med, men eg trur det er overlag verdfullt at ein der freister å finna fram til eit opplegg som for det fyrste har von om å vinna fram i fyrste omgangen, men som òg har føresetnad for å kunna bli meir vidfemnande og meir verdfullt etter kvart som tida går.

Eg har ikkje noko særleg program, ikkje slik å forstå, men eg ville setja pris på om utanriksministeren, som eg veit har full forståing og interesse for dette spørsmål, kunne forma dette litt nærare ut før vi diskuterer det i ope møte. Elles vil det ein måtte seia der, berre bli nokså ålmenne ord utan serleg konkret innhald. Dersom det var mogleg å koma spørsmålet noko nærare inn på livet før ein slik debatt, ville eg setja stor pris på det. Men sjølve tanken og ideen om dette har i alle høve den største sympati hjå meg, og eg trur det er overlag viktig.

Friis: Må jeg bare få lov å stille et konkret spørsmål i forbindelse med den situasjon som foreligger akkurat nå. Såvidt jeg forstår er man i England å dømme etter særlig en meget betydningsfull leder i siste søndags Observer, inne på tanken om at det vil være hensiktsmessig, siden det drar ut med Bermuda-møtet, å oppta visse direkte forhandlinger eller parallelle forhandlinger mellom Storbritannia og Sovjet-Samveldet.

Jeg vil gjerne spørre om utenriksministeren kunne si noe nærmere om hvorvidt han har fått noen konkret beskjed om at slike ting forestår, og i tilfelle om det i flukt med den beslutning, den meget gledelige beslutning som ble fattet på det nordiske utenriksministermøte, er noen mulighet for oss her å utfolde det som utenriksministeren selv kalte en noe større aktivitet enn tidligere.

Utenriksminister Lange: Jeg må ha uttrykt meg uklart, for det som det nå foreligger mulighet for å få tilslutning til, er nettopp et fellesmøte av parlamentariske delegasjoner fra alle medlemsland. I underhåndsdrøftingene mellom medlemmer av det faste råd er det nå blitt noenlunde klart, at hvis vi kommer med et slikt forslag, har det utsikt til å bli akseptert, kanskje i første omgang som en engangs-historie og med informasjon som ramme. Men jeg tror at de som gir sin tilslutning til tanken og som ivrig har animert oss til nå å ta den opp igjen, selv ser det på samme måte som vi, at det skal være det første skridt som kan føre videre til det annet. Men skal man få det til nå, tror jeg man må begrense det til informasjon.

Til hr. Friis' spørsmål vil jeg si at jeg har ikke hørt eller sett noe annet enn lederen i The Observer. Det var en meningsytring fra The Observer's side, at dette burde gjøres. Om det foreligger planer om det på regjeringshold i England, vet jeg ingen ting om. Og hvor det gjelder å utfolde aktivitet, tror jeg vi må ikke så å si legge oss inn på folk. Vi må gi uttrykk for vår mening hvor det gir seg en naturlig anledning, og utenriksministermøtet var denne gang en slik naturlig anledning. Vi må gjøre det i organisasjoner hvor vi er medlem og vi gjør det altså til stadighet ved drøftingene i det faste råd i Atlanterhavspakten. Men for å gjøre en spesiell

demarche fra norsk side overfor den britiske regjering på grunnlag av en leder i The Observer, vil jeg ikke innlate meg på.

Formannen: Vi kan vel da anse debatten for avsluttet, og at den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite dermed har tatt beretningen fra det siste møte i A-paktens råd til etterretning.

Møtet hevet kl. 12.50.